

Aineen ja tunteen kylät

Aineen ja tunteen kylät

*Uusmaterialistisia tulkintoja
Sivakasta ja Rasimäestä*

Toimittaneet

MAARIT SIRENI JA PERTTI RANNIKKO

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Teos on Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran nimeämien
asiantuntijoiden tarkastama.

SKS:n julkaisujen kokoelma
kuuluu Unescon kansalliseen
Maailman muisti -rekisteriin.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN TOIMITUKSIA 1506

© 2025 Maarit Sireni, Pertti Rannikko ja SKS

Kansi: Eija Hukka | Sarja-asu: Timo Numminen
Taitto: Maija Räisänen | Sarja-asu: Timo Numminen
EPUB: Tero Salmén

ISBN 978-951-858-991-7 (nid.)
ISBN 978-951-858-992-4 (EPUB)
ISBN 978-951-858-993-1 (PDF)

ISSN 0355-1768 (nid.)
ISSN 2670-2401 (verkkojulkaisut)

DOI <https://doi.org/10.21435/skst.1506>

Teos on lisensoitu Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International -lisenssillä,
ellei toisin mainita. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>)

Teos on avoimesti saatavissa osoitteessa
<https://doi.org/10.21435/skst.1506>
tai lukemalla tämä QR-koodi mobiililaitteella.

PunaMusta Oy, Turenki 2025

Sisällys

JOHDANTO – UUSMATERIALISMI KYLÄTUTKIMUKSEN UUTENA

KERROSTUMANA 7

Maarit Sireni ja Pertti Rannikko

I Luonnon rytmit kylien kehityksen ja elämän määrittäjinä

VESI – IKUINEN KIERTOLAINEN KYLÄSSÄ 25

Pertti Rannikko

TALVI KYLÄLÄISTEN LIIKKUMISEN MUOKKAAJANA 60

Hanna-Mari Ikonen

II Elävät ja ei-elolliset arjen ainekset

ELÄIMET KYLÄSSÄ

Rasimäen muuttuvat eläinsuhteet 89

Sinikka Vakimo ja Taija Kaarlenkaski

SYRJÄKYLIEPIENI MATERIA

Arjen säilyvät ja uudistuvat ainesosat 122

Maarit Sireni ja Katariina Kotila

III Internetin ja musiikin toimijuudet

SYRJÄKYLÄ JA NOPEA NETTI 153

Jukka Oksa

MITÄ MUSIIKKI TEKEE?

Kylien näkyvä ja kuuluva musiikkitoiminta 179

Pekka Suutari

IV Kylien tunne- ja muistikuvia

SIVAKKA, RASIMÄKI JA KAUNOKIRJALLISUUDEN KYLÄT AFFEKTIIVISINA

TILOINA 209

Risto Turunen

SIVAKKA TUTKIJOIDEN JA KYLÄLÄISTEN KATSEIN 246

Hannu Itkonen ja Seppo Knuuttila

IV Epilogi

UUDET TULKINNAT KYLISTÄ JA NIIDEN MATERIAALISUUKSISTA 275

Ville Pöysä

Kirjoittajat 291

Abstract 294

Hakemisto 295

Johdanto – Uusmaterialismi kylätutkimuksen uutena kerrostumana

Maarit Sireni

 <https://orcid.org/0000-0002-7774-1750>

Pertti Rannikko

 <https://orcid.org/0000-0002-9529-0383>

Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen monitieteinen tutkimusryhmä on seurannut kahden pohjoiskarjalaisen kylän, Sivakan ja Rasimäen, vaiheita 1970-luvulta alkaen ja julkaissut kyliä koskevat tutkimushavaintonsa noin kymmenen vuoden välein. Tämä teos on kuudes raportti näistä samoista kylistä. Ensimmäinen vuonna 1973 ilmestynyt Sivakka ja Rasimäki oli esitutkimusluontoinen kuvaus kehitysalueella sijaitsevien syrjäkylien elinolosuhteista. Seuraavalla vuosikymmenellä julkaistu Yhteiskunta kylässä (1984) keskittyi maa- ja metsätalouden rakennemuutosten, työpaikkojen häviämisen ja kylien autioitumisen tematiikkaan eli vanhojen rakenteiden purkautumisen kuvaukseen. Teoksessa Kyläläiset, kansalaiset (1996) kyliä tarkasteltiin kokemuksellisinä ja muisteltuina paikkoina. Kylän paikka (2008) nosti esiin syrjäisen maaseudun uudenlaiset toiminnot ja merkitykset. Viimeksi julkaistussa teoksessa Kotona, kylässä, liikkeellä (2016) painottuivat yksilöiden elämäntarinat ja kylistä lähteneiden muistelut. Kyliä ja kotipaikkoja tarkasteltiin koettuina, kaivattuina, muisteltuina ja uudelleen tulkittuina mielen tiloina.

Tutkimusteemojen ja näkökulmien vaihtuminen kertoo havainnollisesti kylien, yhteiskunnan, yhteiskuntatieteiden ja tutkijoiden muuttumisesta 50 vuoden kuluessa. Eri vuosikymmenillä toteutettujen kylätutkimusten lähestymistavat ovat olleet yhteiskuntatieteiden ja kulttuurintutkimuksen uusien teoreettisten painotusten inspiroimia sovellutuksia, mutta näkökulmien muotoutumista ovat määritelleet myös tutkimuskylien paikalliset erityispiirteet sekä kylätutkimuksen aiempien vaiheiden kokemukset. Kyliä ihmisineen ja ilmiöineen on tarkasteltu painottaen alkuvaiheessa rakenneteoreettisia ja myöhemmin konstruktionistisia näkökulmia. Viimeksi mainittu on ollut keskeinen sekä kotimaisessa että kansainvälisessä yhteiskuntatieteellisessä maaseutututkimuksessa viime vuosikymmenten ajan.

Uusmaterialismi ja maaseutututkimus

Tässä seurantatutkimuksen kuudennen vaiheen havainnot kokoavassa teoksessa kylätutkimuksen teoreettinen kehys ja tutkimusote uudistuvat jälleen. Analyysi kiinnittyy yhteiskuntatieteissä ja kulttuurintutkimuksessa käytyyn uusmaterialismikeskusteluun (Dolphijn & van der Tuin 2012; Lummaa & Rojola 2014; Fox & Alldred 2017). Uusmaterialismi on tutkimussuuntaus ja ajattelutapa, joka suuntaa huomion arjen moniaineksisuuteen. Sen piirissä on pohdittu muun muassa esineiden, rakennusten, luonnon ja muiden ei-inhimillisten tekijöiden vaikutusta inhimilliseen toimintaan ja ilmiöihin. Vaikka eri tieteenaloilla painottuvat erilaiset materiaalisuuksiin kytkeytyvät kysymykset, näille pohdinnoille on yhteistä huomion kiinnittäminen siihen, miten ihmisten elämä ja toimijuus rakentuvat yhdessä monenlaisten ainesten kanssa (Coole & Frost 2010; Fox & Alldred 2017; Pöysä 2022). Pyrkimyksenä on ottaa vakavasti ei-inhimilliset materiaaliset tekijät, joilla ei ole perinteisessä yhteiskuntatieteellisessä ajattelussa katsottu olevan toimijuutta.

Myös monitieteisessä maaseutututkimuksessa on virinnyt uusmaterialistisiin keskusteluihin perustuvaa tutkimusta. Pyrkimyksenä on ollut palauttaa maaseudulle sijoittuvien ilmiöiden tutkimus materiaalisille juurilleen (Cloe 2006; Woods 2010b). Tutkimusalan varhaisissa

vaiheissa, jolloin maalainen ja kaupunkilainen elämäntapa ja elinkeinot vielä erottuivat selvärajaisesti toisistaan, maaseudun ilmiöitä ja toimintoja koskeva tutkimus kiinnittyi juurevasti kaupunkien ruutukaavojen ulkopuolisille metsien ja peltojen peittämille maaseutualueille. Sitten yleistyi käsitys siitä, ettei maaseutua ollut perusteltua tutkia maaseudun kamaralta käsin. Materiaalisen maaseudun (luonto, rakennettu ympäristö, paikallinen infrastruktuuri) toimijuuden merkitys hämärtyi 1980-luvun rakenneteoreettisissa tutkimuksissa, joissa päähuomio kohdistui yhdyskuntien kehityssuuntia määrittäviin poliittistaloudellisiin prosesseihin (Woods 2016).

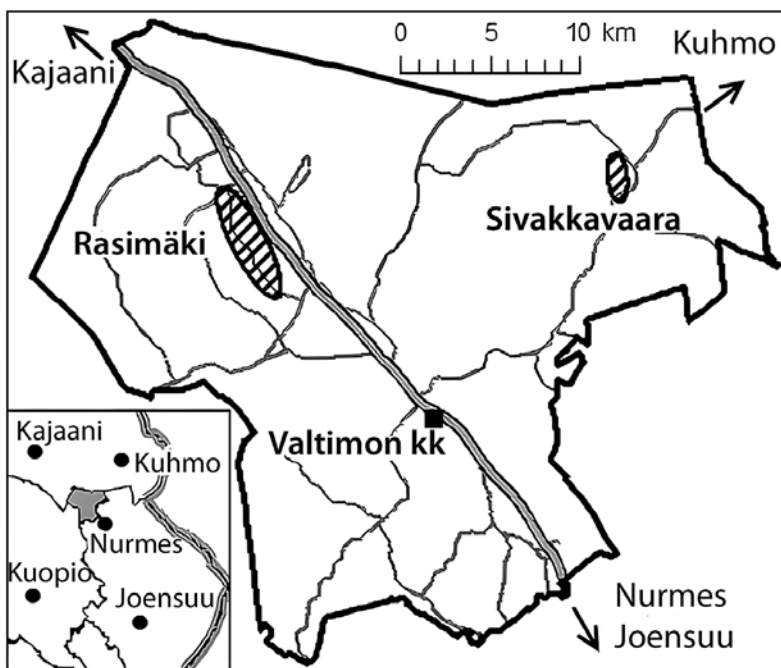
Maaseutututkimuksen kulttuurisen käänteen myötä maaseutu irtosi entistä selvemmin materiaalisesta perustastaan. Maaseutumaisuus ymmärrettiin diskursiivisesti tuotetuksi ilmiöksi, jolla ei ollut välitöntä ”maayhteyttä” maaseutuun, sillä maalaisromantiikka kukoisti kaupungeissa eivätkä maalaiset voineet välttää urbaaneilta trendeiltä. Vastavasti maalaiskylien identiteettejä tuotettiin monenlaisista kilpailevista aineksista, jolloin paikkojen luonteesta oli lukuisia erilaisia tulkintoja. Maaseutumielikuvat eivät siten automaattisesti kiinnittyneet maaseudun rajojen sisäpuolelle. Tutkimuksen painottuminen maaseutua koskeviin esityksiin ja mielikuviiin johti kysymyksiin siitä, oliko maaseutututkimuksella enää yhteyttä materiaalisiin paikkoihin fyysisine piirteineen ja sosiaalisine toimintoineen, ja oliko maaseudun jäsentäminen pelkäämään passiivisena merkitysten tuottamisen kohteena tutkimuksellisesti mielekästä (Woods 2009, 2016).

Eräissä maaseututilaa koskevissa määritelmissä on korostettu sen moniulotteista olemusta: maaseutu on dynaaminen kokonaisuus, joka rakentuu toisiinsa kietoutuvista fyysisestä ympäristöstä, toiminnosta, kokemuksista sekä maaseutua koskevista esityksistä (Halfacree 2006). Materiaalisuuden merkitystä nostavat esille esimerkiksi tutkimukset, joissa maaseutupaikkakuntia tarkastellaan sommittumina (Woods 2016; Kortelainen & Albrecht 2019).

Tilaa koskevien käsitteellisten pohdintojen lisäksi uusmaterialistiset vaikutteet ovat näkyneet ei-inhimillisen tai enemmän kuin inhimillisen maaseudun tutkimuksena. Esimerkiksi eläintutkimus (Tovey 2003), luonto–kulttuuri-kahtiajaon purkamiseen keskittyvät analyysit

(Whatmore 2002) sekä toimijaverkkoteoriaan perustuvat tutkimukset (Murdoch 2003) ovat vakiintuneet osaksi maaseudun tutkimusta. Toimijaverkkoteorian ja Bruno Latourin (2005) ajattelun anti maaseutututkimukselle on muun muassa siihen sisältyvä tapa ymmärtää materiaalisuudet osaksi maaseudun arkielämän rakentumista. Tutkimuksissa on pohdittu, mitä ihmiset ja esineet saavat yhdessä aikaan (Pöysä 2022). Lisäksi on tarkasteltu sitä, miten maaseutua koetaan ja tuotetaan kehon välityksellä ja miten yksilöt ajattelevat paitsi mielessään myös ruumiillaan (Carolan 2008). Tällöin maaseutu ymmärretään aistittuna tilana. Tarkastelu on kohdistunut esimerkiksi maaseutumaisuuden esityksiin turisteille suunnatuissa tapahtumissa (Edensor 2006; Woods 2010a, 200–230). Näissä performansseissa pihapiirit, rakennukset, ihmisten vaatetus ja ruoka voivat muodostua aktiivisiksi osapuoliksi maaseudun tunnun tuottamisessa. Näin materian katsotaan osallistuvan sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien tuottamiseen ja muokkaamiseen. Suomalaisessa kylätutkimuksessa tämäntyyppistä lähestymistapaa aineellisuuteen edustaa Eeva Uusitalon (2020) väitöskirja.

Kehollisuuden merkitys on tunnistettu feministisessä maaseutututkimuksessa, mutta kehollisuuteen läheisesti liittyviä tunteita ja affekteja on tarkasteltu toistaiseksi melko vähän maaseutuyhteyksissä. Affektit ovat olleet esillä analysoitaessa yksilöiden paikkasuhdetta ja kiinnittymistä paikkakunnalle (Halfacree & Rivera 2011; Sireni 2023). Affektin määritelmästä on eriäviä tulkintoja, ja koulukuntaerot koskevat muun muassa sitä, ovatko tunteet ja affektit eri asioita vai eivät (vrt. esim. Thrift 2008; Pile 2010 ja Ahmed 2004; Wetherell 2012). Maaseutututkimuksen piirissä affektit on yleensä ymmärretty kehollisina tunnekokemuksina, jotka eivät ole irrallisina kognitiivisista prosesseista, vaan yhteydessä kokijoidensa elämänhistoriaan ja esiymmärrykseen (Ahmed 2004; Wetherell 2012; Edensor 2012). Tällöin esimerkiksi kaunokirjallisuudesta tutut kotiseudun maisemia koskevat kuvaukset, kuten kirjailija Veikko Huovisen kuvaamat Sotkamon siniset vaarat, voivat vahvistaa yksilön tunnekokemusta kotiseudustaan (Sireni 2023).

Kartta 1. Valtimon pitäjän sekä Sivakkavaaran ja Rasimäen kylien sijainti. Rannikko & Sireni 2016, 9.

Tutkimuskylät

Tutkimuskylät Sivakka ja Rasimäki sijaitsevat Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Pohjois-Savon maakuntien nurkkauksessa entisessä Valtimon kunnassa, joka vuonna 2020 liitettiin osaksi Nurmeksen kaupunkia (kartta 1). Kylien kehitystä määrittävät niiden sijainti Valtimon vesistöalueen kaukaisimmilla latvavesillä, josta vedet virtaavat Pieliseen. Rasimäki sijaitsee Joensuusta Kajaaniin kulkevan valtatie­n lähellä, runsaan kymmenen kilometrin päässä Valtimon kirkonkylästä. Yli 20 kilometrin päässä kirkonkylästä sijaitsevan Sivakan sijainti on syrjäisempi.

Sivakassa ympäristöineen on paljon suoalueita ja huonosti maatalouden soveltuvia kiviä moreeni- ja someromaita. Asutukseltaan Sivakka on ollut tyypillinen pohjoiskarjalainen haja-asuttu vaarakylä, jonka väestö on saanut toimeentulonsa 1900-luvun alusta 1960-luvulle asti

pääasiassa metsätöistä, jotka loppuivat koneellistumisen myötä. Kun myös viljelystä luovuttiin, kylän pienet peltoalueet metsittyivät ja pellot hävisivät kokonaan Sivakan kylämaisemasta.

Rumon yhtenäisellä viljelys- ja asuinalueella sijaitsevan Rasimäen luonnonolot ovat Sivakkaa suotuisammat maanviljelykselle. Kylän viljalla savimailla ja suolle raivatuilla pelloilla sijaitsevat maanviljelysalueet on otettu käyttöön enimmäkseen vasta sotien jälkeisen asutustoiminnan aikana, jolloin alueelle muutti entisestä Suojärven kunnasta kotoisin ollutta siirtoväkeä. Nopeasti kehittyneen peltoviljelyn ja karjatalouden myötä Rasimäen asutusalueesta muodostui maataloudesta elävä talonpoikaiskylä. Rasimäen kylämaisemaa hallitsee edelleen avoin ja yhtenäinen peltoaukea, jonka nauhamainen asutus sijaitsee kylän läpi virtaavan Rumojoen molemmin puolin.

Maa- ja metsätalouden rakennemuutokset ovat koetelleet tutkimuskyliä rajusti. Rasimäessä peltojen uusjako käynnistyi 1970-luvulla, jolloin osa maatiloista luopui tuotannosta ja osa kasvatti peltopinta-alansa. Tämä kehityssuunta on viime vuosina vain voimistunut. Kylässä on nykyisin vain yksi maidontuotantoon erikoistunut, yli 70 lehmän maatila lypsyrobotteineen. Rasimäen toinen aktiivinen maatila on nautakarjan kasvatukseen keskittynyt maatalousyhtymä, joka perustettiin yhdistämällä kaksi tilaa Rasimäestä ja kolmas naapurikylästä. Kilpailu pelloista on johtanut siihen, että Valtimon maatilat hankkivat käyttöönsä pelloja yhä kauempaa.

Metsän varassa eläneessä Sivakassa perinteisten elinkeinojen ja kyläyhteisön välisen yhteyden oheneminen on tapahtunut Rasimäkeä selvemmin. Metsäyhtiöt ja Metsähallitus ovat luopuneet kokonaan puunkorjuusta, joka on siirtynyt metsäkoneyrittäjien vastuulle. Hakkuut näkyvät nykyisin kyläläisten elämässä lähinnä vain maiseman muutoksina. Jostakin tulee koneketju tekemään hakkuut, ja rekat hakevat puut nopeasti pois.

Kylien ja metsätalouden yhteyksien ohenemista kuvaa myös se, että metsien omistus on siirtynyt yhä enemmän ulkopuolisille. Rasimäen yhteismetsän myyminen ruotsalaiselle sijoitusrahastolle on tästä tuore esimerkki. Asutustilojen perillisillä ei ole ollut enää tarvetta sotien jäl-

keen perustetulle, vuosikymmenten ajan säännöllisiä puunmyynti- ja työtuloja antaneelle yhteismetsälle, joten he halusivat irtautua siitä.

Sivakkaa ja Rasimäkeä koskevan tutkimuskokonaisuuden kuluessa kylien palvelut on lakkautettu, yhdistystoiminta on hiipunut ja väki on vähentynyt. Vuonna 1973 Rasimäen tutkimusalueen asukasluku oli noin 200 ja Sivakan noin 130. Molempien kylien väkilukukäyrät olivat tuolloin olleet jo useamman vuoden laskusuunnassa, ja lasku jatkui jyrkkänä, kunnes kehitys tasaantui vuosituhaten vaihteessa (Rannikko & Sireni 2016, 10). Kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna Sivakan väki on vähentynyt 20:stä 15 asukkaaseen. Rasimäessä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, sillä asukkaita on edelleen noin 50. Sivakan nuorin vakituinen asukas on yli 50-vuotias, mutta Rasimäessä asuu nykyisin myös lapsiperheitä.

Elinkeinorakenteiden muututtua Sivakassa ja Rasimäessä ei ole enää selkeää toiminnallista perustaa. Kylät muodostuvat nykyisin erilaisista hauraista osasista ja ilmiöistä, joihin lukeutuvat muun muassa mökkeily ja pistäytyminen (Rannikko 2025). Molemmista kylistä puuttuvat tyypillisesti vesistöjen rannoille rakennetut vapaa-ajanasunnot, joten mökkeily on edelleenkin paljolti kotipaikka- ja kotiseutusidonnaista. Kylämaisemassa mökkiläisten jälki näkyy kunnostetuissa kotitaloissa ja hoidetuissa pihapiireissä. Kylissä ja niiden lähiympäristössä liikkuu säännöllisesti muutakin väkeä. Esimerkiksi Sivakan metsästysmajoilla käy samoja ihmisiä vuodesta toiseen.

Uudenlaista ilmiötä edustaa Rasimäkeen perustettu Omavaraopisto, joka on järjestänyt vuodesta 2021 alkaen kesäkauden kestäviä omavaraisuuskursseja. Opiston opetus perustuu Rasimäessä pitkään asuneiden Lasse Nordlundin ja Maria Dorffin kokemuksiin ja kokeiluihin kulutuksen vähentämisestä ja omavaraisesta elämästä sen vaatimine taitoineen ja tarvikkeineen. Opiskelijoiden majoituspaikoiksi on hankittu tyhjiin olleita taloja, joihin osa kurssilaisista voi jäädä myös talven ajaksi. Kurssitoiminnan käynnistyttyä opiskelijat ovat näkyneet kylän elämässä ja paikallisessa julkisuudessa. (Rannikko 2022.) Omavaraisen elämäntavan etsijät ovat eräs esimerkki niistä vaikeasti ennakoivista puroista, jotka voivat tulevaisuudessa vaikuttaa syrjäisten kylien kehitykseen.

Kuudennen tutkimusvaiheen teemat

Tutkimuskylistä on vuosikymmenten varrella kerätty monenlaista aineistoa, useimmiten haastattelemalla ja havainnoimalla. Aineistonkeruuta on toteutettu sekä kollektiivisesti ryhmänä että kunkin tutkijan omaan tutkimusteemaan keskittyen. Tällä kerralla juhannusviikolla 2023 toteutettuihin kenttätöihin osallistui kuusi tutkijaa ja valokuvaaja Kimmo Kirves, joka kuvasi kylien kesäistä arkea ihmisineen ja maisemineen. Haastatteluja ja havainnointia täydennettiin talvella ja kesällä 2024. Osatutkimuksissa on käytetty lisäksi muita aineistoja, kuten kylätutkimuksen aiempia haastatteluja, kylien elämää kuvaavia videoita sekä erilaisia dokumenttiaineistoja. Haastattelujen ja haastateltavien rooli on eri osatutkimuksissa erilainen, minkä vuoksi toisissa luvuissa he esiintyvät nimettöminä ja toisissa omilla nimillään. Kahdessa ensimmäisessä pääluvussa haastateltavat ovat tietolähteinä tutkittavasta ilmiöstä, seuraavissa on kyse enemmän henkilöistä itsestään ja heidän elämäntarinoistaan. Tutkimusaineiston erilaisesta käyttötavasta johtuen aineistoihin viittaamistekniikka on loppuluvuissa erilainen kuin alkupuoliskon luvuissa.¹

Asetimme kylätutkimuksen kuudennen vaiheen yleiseksi tavoitteeksi murtaa seurantatutkimuksen ihmiskeskeistä otetta sekä tuoda uusia näkökulmia kylien elinkaaren ja kyläläisten jokapäiväisen elämän tarkasteluun. Tarkoituksenamme on kiinnittää erityistä huomiota materiaaliin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, mitä kylissä on ja tapahtuu. Tällä valinnalla pyrimme tekemään näkyväksi uudenlaisia puolia kylistä ja kyläläisten arjesta. Olemme korostaneet tutkijoiden persoonallista sitoutuneisuutta tekemäänsä, minkä vuoksi tutkimusryhmän jäsenet soveltavat osatutkimuksiinsa aineellisuuden tutkimusta eri painotuksin ja edustamiensa tieteenalojen käsittein. Ryhmä koostuu useasta kylätutkijasukupolvea, sillä mukana on niin useampia vuosikymmeniä mukana olleita kuin ensikertalaisia. Tutkimus raportoidaan kunkin tut-

¹ Aineiston keruussa ja materiaalin tallentamisessa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeita ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista.

kijan tai työparin kirjoittamina lukuina, jotka on jaettu neljään osioon: I Luonnon rytmit kylien kehityksen ja elämän määrittäjinä, II Elävät ja ei-elolliset arjen ainekset, III Internetin ja musiikin toimijuudet sekä IV Kylien tunne- ja muistikuvia. Nämä osiot esitellään tarkemmin seuraavissa alaluvuissa. Teoksen päättää epilogi, jossa kommentoidaan uusmaterialismin roolia osatutkimuksissa.

LUONNON RYTMIT KYLIEN KEHITYKSEN JA ELÄMÄN MÄÄRITTÄJINÄ
Kirjan ensimmäisessä osassa tutkimuskylien kehitys ja elämä liitetään osaksi luonnon rytmejä ja haasteita analysoimalla veden kiertokulkua kylissä sekä veden talvisen olomuodon lumen merkitystä kyläläisten elämässä. Luontoon keskeisesti kuuluva vuodenaikojen vaihtelu nousee tärkeäksi analyysin kohteeksi. Pertti Rannikon luku, ”Vesi – Ikuinen kiertolainen kylässä”, edustaa hydrososiaalista lähestymistapaa, jolle on ominaista huomion kohdistaminen siihen, miten ei-inhimillinen ja inhimillinen eli vesi ja yhteiskunta kietoutuvat yhteen ja vaikuttavat toisiinsa ajassa ja paikassa. Lähestymistapa korostaa veden omaa rytmiä ja toimijuutta, jolloin sitä ei ymmärretä vain inhimillisen elämän passiivisena kehityksenä. Veden ympärille muodostuu luonnon, yhteiskunnan ja tekniikan elementeistä koostuvia moniaineksisia toimijaverkostoja, ja vastavuoroisesti vettä muokataan yhteiskunnallisten ja poliittisten prosessien seurauksena.

Luvussa kuvataan veden kiertokulkua vesistöalueella, analysoidaan veden käyttöä ja käytön vaikutusta vesiin eri aikakausina sekä pohditaan, miten näihin vaikutuksiin on reagoitu yhteiskunnassa. Myös tuotantorakenteiden ja väestökehityksen eroja selitetään sillä, miten Sivakka ja Rasimäki poikkeavat toisistaan hydrososiaalisina alueina. Sadan vuoden kuluessa kantoveden on korvannut vesijohtovesi, ja vesistöt ovat muuttuneet ravinnon ja työn antajista virkistyslähteiksi. Samalla yhteiskunnan vesisuhdetta ovat alkaneet määrittää taloudellisten ja tuotannollisten hyötyjen ohella myös huoli vesien tilasta.

Luvussa ”Talvi kyläläisten liikkumisen muokkaajana” Hanna-Mari Ikonen analysoi talven kanssa elämistä tutkimuskylissä. Hän tutkii, miten lumi ja jää osallistuvat sosiaalisen elämän muodostumiseen ja tarkastelee talviolosuhteiden merkitystä arkselle toiminnallisuudelle,

liikkumiselle, kyläläisyydelle sekä kylien yhteisöllisyydelle. Lumi ja jää estävät tai haittaavat joitakin toimintoja, mutta samalla ne ovat tarjoutumia ihmisten liikkumiselle, kun ne mahdollistavat hiihtämisen, luisutun ja pilkkimisen. On siis mahdollista toimia talven kanssa tai sitä vastaan. Luku jatkaa Sivakan ja Rasimäen kylien liikkumisesta ja ruumiinkulttuurista tehtyä tutkimusta, mutta tuo siihen uuden vuodenaajan ja näkökulman, joka korostaa liikkumisen käytäntöjen yhteismuotoutumista kylien muuttuvan sosiaalisuuden ja talviolojen kanssa. Kylien hiljaisuus sekä liikkumisen ja liikkujien väheneminen korostuu talvella. Lumi näyttää myös peittävän erilaisten talousmuotojen leimaamien kylien väliset erot, joita kylätutkimuksessa on korostettu paljon.

ELÄVÄT JA EI-ELOLLISET ARJEN AINEKSET

Teoksen toisessa osassa käsitellään kyläläisten arkeen kuuluvia ei-inhimillisiä kanssaeläjiä sekä kylien elollisia ja ei-elollisia jokapäiväisen arjen ainesosia. Luvussa ”Eläimet kylässä – Rasimäen muuttuvat eläinsuhteet” Sinikka Vakimo ja Taija Kaarlenkaski analysoivat kylätutkimuksissa vähän käsitellyn ”elävän materian” eli eläinten roolia osana inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden välistä merkityksellistä, kumpaan-kin osapuoleen vaikuttavaa vuorovaikutusta. He tutkivat, millaisia ovat Rasimäen kylässä rakentuneet eläinsuhteet 1960-luvulta nykypäivään. Luvussa tarkastellaan karjatalouteen kiinnittyvää eläinajattelua sekä aikuisten että lapsuuttaan muistelevien näkökulmasta. Lisäksi analysoidaan uudelleenmuotoutuvien eläinsuhteiden piirteitä ja eläinsuhteiden muutoksia. Tarkastelu kiinnittyy kulttuuris-yhteiskuntatieteelliseen eläintutkimukseen, jossa käsitellään ihmisten ja eläinten yhteen kietoutuneisuutta sekä eläinten läsnäoloa monilajisissa yhteisöissä.

Rasimäessä suhtautumista eläimiin on aiemmin määrittänyt niistä saatu taloudellinen hyöty, jolloin eläinten on katsottu olevan olemassa ihmistä varten. Lapsille kotieläimet saattoivat kuitenkin olla emotionaalisesti merkittäviä kumppaneita. Nykyisin lemmikkieläimet ovat perheenjäseniä, ja Rasimäen kylässä on myös muita merkkejä uudenlaisesta suhtautumisesta lemmikki- ja seuraläimiin.

Luvussa ”Syrjäkylien pieni materia – Arjen säilyvät ja uudistuvat ainesosat” Maarit Sireni ja Katariina Kotila tarkastelevat Sivakkaa ja